

Аналіз
діяльності центрів, відділень, кабінетів медичної допомоги
підліткам та молоді
«Клініка, дружня до молоді» України за 2025 рік
(Романенко Л.В., Волосовець І.П., Мельник Т.М.)

Розвиток медичних служб, дружніх до молоді: «Клініка, дружня до молоді» (далі - КДМ) в Україні було розпочато в 1997 році в рамках співробітництва Дитячого Фонду ООН/ЮНІСЕФ в Україні з Урядом України у відповідності статті 24 «Конвенції ООН про права дитини», «Європейської стратегії охорони здоров'я дітей та підлітків, 2015-2020», рекомендацій ВООЗ та ЮНІСЕФ (Adolescent Friendly Health Services, Making it Happen, Женева, 2002), наказів МОЗ України від 02.06.2009 №№ 382, 383).

Мета створення КДМ: профілактика ризикової поведінки, збереження фізичного та психічного здоров'я (профілактика вживання ПАР, психічних розладів, суїцидів, ПСШ, ВІЛ-інфекції, небажаної вагітності, тощо).

КДМ надають комплексну медико-соціальну допомогу підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу». Основними принципами цього підходу є добровільність, доброзичливість та доступність послуг, не осудливий підхід.

Міжнародними критеріями та характеристиками щодо надання «дружніх до молоді» послуг визначено, що:

- вони доступні та орієнтовані на дітей підліткового віку та підходять їм;
- їх можна отримати в доступний час та в доступному місці;
- допомога розрахована на відвідувачів незалежно від статі, соціального статусу, віросповідання та етнічної належності;
- вони надаються в доступній для дітей підліткового віку формі;
- розраховані на ті цільові групи, які найбільш вразливі, та на тих, які потребують допомоги;
- є комплексними та ефективними;
- надаються безкоштовно та за доступними цінами в закладах, які мають право надавати платні послуги відповідно до ліцензії.

Для забезпечення роботи КДМ МОЗ України, за технічної підтримки Дитячого фонду ООН/ЮНІСЕФ, ВООЗ, була розроблена необхідна нормативна база (деякі накази спільно з Міністерством соціальної політики), а саме накази, методичні рекомендації, керівництва для оцінки/переоцінки центрів/

відділень/кабінетів медичної допомоги підліткам та молоді на відповідність статусу «Клініка, дружня до молоді», програми щодо навчання спеціалістів для роботи в КДМ. Діючі накази регламентують діяльність КДМ, зокрема організацію роботи, стандарти надання медико-соціальної допомоги, порядок їх взаємодії з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та ін.

Перша КДМ була відкрита в 1998 році в структурі дитячої клінічної лікарні №6 м. Києва.

Кількість КДМ в розрізі регіонів станом на 01.2026

Кількість КДМ				Кількість КДМ			
	2023	2024	2025		2023	2024	2025
Вінницька	2	2	2	Одеська	4	3	3
Волинська	-	-	-	Полтавська	-	-	-
Дніпроперовська	2	2	2	Рівненська	-	-	-
Донецька	1	1	1	Сумська	3	2	2
Житомирська	-	-	-	Тернопільська	7	6	6
Закарпатська	3	3	3	Харківська	1	-	-
Запорізька	1	1	-	Херсонська	1	1	1
Ів-Франківська	5	4	4	Хмельницька	6	6	6
Київська	1	1	1	Черкаська	1	1	1
Кіровоградська	-	-	-	Чернівецька	2	2	2
Луганська	-	-	-	Чернігівська	-	-	-
Львівська	3	3	3	Київ	5	1	1
Миколаївська	3	3	1				
РАЗОМ					51	42	39

Найбільша кількість КДМ - 144 працювало в 2014 році (25 з них були створені за фінансової підтримки ЮНІСЕФ). Станом на 01.01.2026 року в Україні працює 39 «Клінік, дружніх до молоді» (без урахування тих, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях та в районах де ведуться (нещодавно велись) активні бойові дії).

• Впродовж 2023-2025рр. у зв'язку з невизначеністю місця КДМ в рамках реформування охорони здоров'я, дефіцитом кадрів та проведенням активних бойових дій припинили або тимчасово призупинили свою діяльність 22 КДМ, з них 4 - в 2023р., 3 – в 2024р та 3- в 2025р. (1 кабінет в Запорізькій області та 2 кабінети в Миколаївській області).

Якщо в 2018 році в Україні не було жодного регіону без «Клінік, дружніх до молоді», то станом на 01.01.2026 року в 9-х областях не працює жодна КДМ. Припинили свою діяльність всі КДМ в Волинській – 5, Полтавській – 3, Рівненській – 1, Чернігівській – 2, Кіровоградській – 2, Луганській – 1, Житомирській – 1, Запорізькій-2, м. Києві - 4.

Центр медичної допомоги підліткам та молоді Запорізької обласної дитячої лікарні було в свій час відкрито за фінансової підтримки Дитячого Фонду ООН/ЮНІСЕФ, яка надавалась двічі. Він був першим в Україні сертифікований на відповідність критеріїв ВООЗ щодо надання «дружніх» до молоді послуг.

В подальшому, саме цей Центр відігравав значну роль в розвитку таких послуг в Запорізькій області і був взірцем для КДМ всієї України. Щорічно в Центрі отримували допомогу 3-4 тисячі підлітків та молоді. В 2021 році Центр було переведено в модель «кабінету», а з 2023р. – робота його тимчасово призупинена.

При цьому, є приклади підтримки з боку місцевої влади діяльності «Клінік, дружніх до молоді», та їх ефективної роботи в т.ч. в рамках оптимізації закладів охорони здоров'я. Так,:

- З 1 березня 2022року, у зв'язку з реорганізацією студентської поліклініки м Одеси, відділення "Клініка, дружня до молоді" студентської поліклініки приєднано та ефективно працює в структурі КНП "ЦПМСД N2" Одеської міської ради. На сьогодні фінансування відділення забезпечено контрактуванням з НСЗУ (9 пакет).

Аналіз діяльності «Клінік, дружніх до молоді» України за 2025 рік нами отримано від 36 КДМ (без урахування тих, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях та в районах де ведуться (нещодавно велись) активні бойові дії).

В 2025 році заклади охорони здоров'я України надавали допомогу матерям та дітям в умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну.

Війна завдала значної шкоди системі охорони здоров'я України - руйнування медичної інфраструктури, неможливість дотримання норм профілактики та лікування, брак медичних кадрів в деяких регіонах та порушення логістичних зв'язків та інш.

За даними ООН, вимушеними переселенцями стало понад 10 млн осіб: близько 4,9 млн стали внутрішньо переміщеними особами.

Це означає, що люди, які переселилися в інші регіони України, в т.ч. підлітки і молодь, шукали можливість отримати послуги охорони здоров'я в цих регіонах.

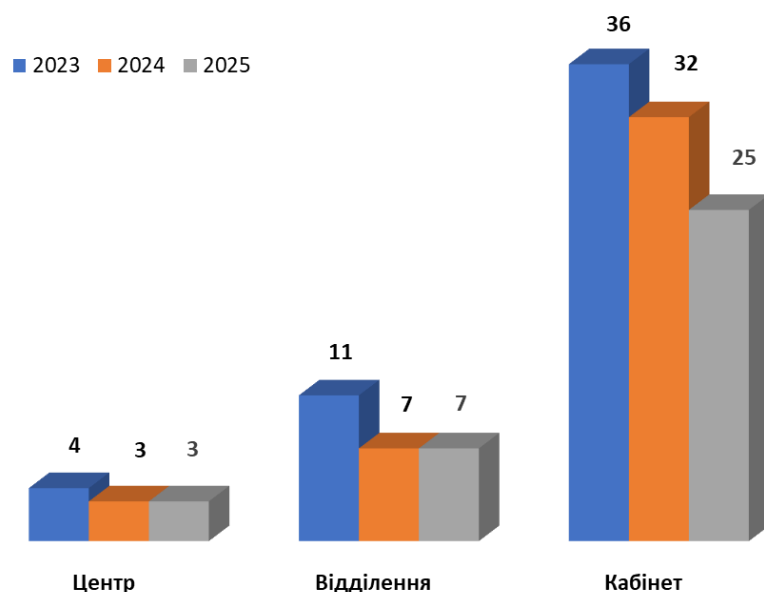
Кількість КДМ в розрізі закладів

	2023	2024	2025
Заклади охорони здоров'я для дітей, в.т.ч.	18	15	13
Обласна дитяча лікарня, ДНП «НДСЛ «Охматдит» МОЗ України»	9	7	6
Заклади охорони здоров'я для дорослого населення в т.ч.:	33	27	26
Центральні районні лікарні, районні лікарні	9	9	8
Центри первинної медико-санітарної допомоги	3	2	1
Центр профілактики та боротьби зі СНІДом, ШВД, наркодиспансер, Перинатальний центр (ж/к)	4	4	4
Разом	51	42	39

Відповідно до наказу МОЗ України від 02.06.2009 № 382 статус «Клініка, дружня до молоді» має 94,8% працюючих відділень (центрів, кабінетів) медичної допомоги підліткам та молоді. Впровадження оцінки центрів, відділень, кабінетів медико-соціальної допомоги підліткам та молоді на відповідність статусу КДМ показало, що саме дотримання стандартів є шляхом надання якісної медичної допомоги підліткам та молоді. Але в 2022 – 2025 роках робота з оцінки та переоцінки цих підрозділів була тимчасово призупинена у зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням рф в Україну.

На сьогодні КДМ працюють в наступній моделі: центр, відділення, кабінет. Переважна більшість серед моделей КДМ - кабінет –29(2025р.), 32 (2024р.).

Моделі КДМ

В таких регіонах, як м. Київ, Львівська, Дніпропетровська, Одеська, Сумська, Вінницька, Хмельницька області працюють КДМ в моделі центрів/відділень із виділенням достатньої кількості штатних посад у відповідності до вимог наказу МОЗ № 383.

Кадри

Головним в забезпеченні ефективної роботи КДМ є наявність підготовлених кваліфікованих кадрів.

Спеціалісти	2024 Кількість посад			2025 Кількість посад		
	штатних	зайнятих	фізичних осіб	штатних	зайнятих	фізичних осіб
Медичний персонал	102,5	98,5	193,5	81,25	78,5	168
Лікарі всього, в т.ч.	67,25	66	152,5	55,75	54,5	140
педіатр/терапевт/лікар підлітковий/лікар загальної практики/сімейної медицини	14	13,5	37,5	13,25	13	30
акушер- гінеколог/гінеколог дитячого та підліткового віку	14,5	14,25	33	12,25	12,25	32
Дерматовенеролог	9,25	9,75	25	8	8	24
уролог/андролог	6	4,75	14	3,5	3,25	12
Психіатр	9	9	15	7	4	12
медичний психолог	5,5	5,25	10	4,75	4,75	11
Нарколог	3,5	3,5	10	2,5	2,5	10
Середній медперсонал, всього	35,25	32,5	41	25,5	24	28
Немедичний персонал, всього	20,25	18,75	38	19,5	19	34
Психолог практичний	16,25	15,25	26	16	15,5	21
спеціаліст ЦСССДМ	2,5	2,5	8	1,5	1,5	8
Юрист	1,5	1	4	2	2	5
Інший персонал, всього	7	7	19	4,5	4,5	17
медичний реєстратор	2,5	2,5	13	4,5	4,5	15
Разом	129,75	124,25	250	130,75	126	247

Для забезпечення діяльності КДМ України у 2025 році виділено 130,75 штатних посади, проти 129,75 – у 2024 році. При цьому, до надання послуг підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу» у 2025 році залучено 247 спеціалістів, проти – 250 - у 2024 році. Половина з цих фахівців надають вказану допомогу за переадресацією не перебуваючи в штаті КДМ. Більшість фізичних осіб працює за сумісництвом на 0,25/0,5 посади, переважно це - лікарі та психологи. Підготовка спеціалістів з питань надання медико-соціальних послуг на принципах «дружнього підходу», в т.ч. з питань добровільного консультування та тестування на ВІЛ здійснюється на семінарах-тренінгах, циклах тематичного удосконалення. На сьогодні, близько 90% персоналу, який працює в штаті КДМ та залучений до надання медичної допомоги клієнтам КДМ пройшов вказане навчання.

Налагоджена і продовжується підготовка спеціалістів КДМ, первинної ланки та лікарів інших спеціальностей, які надають медичну допомогу підліткам з питань надання медичної допомоги підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу», з питань добровільного консультування та тестування на ВІЛ на циклах тематичного удосконалення, в т.ч. дистанційних. Внесені зміни до Програм тематичного удосконалення, ПАЦ, семінарських занять спеціалістів за тематикою: «Принципи «дружнього підходу» при наданні медичної допомоги

підліткам та молоді». Найбільш активно в цьому напрямку працює кафедра педіатрії №3 та неонатології Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Харківського національного медичного університету (ННІ ПО ХНМУ). На кафедрі систематично проводяться цикли тематичного удосконалення: «Фізіологія та патологія підліткового віку», «Амбулаторна та стаціонарна допомога дітям підліткового віку із соматичною патологією», «Сучасні стратегії медичної допомоги школярам», «Медико-соціальний супровід дітей підліткового віку», «Проблеми репродуктивного здоров'я підлітків».

Продовжена активна робота щодо інтеграції в роботу спеціалістів закладів охорони здоров'я України «дружнього підходу» в наданні медичної допомоги підліткам та молоді.

Так, в 2025 році з ініціативи відділу контролю якості надання медичної допомоги ДНП «НДСЛ «Охматдит» МОЗ України», за підтримки БФ «Здоров'я жінки та планування сім'ї» проведено 4 онлайн семінари- тренінги «Дружній підхід в наданні медичних послуг з сексуального та репродуктивного здоров'я підліткам та молоді» для медичних працівників України, які надають допомогу підліткам та молоді. Охоплено навчанням 450 спеціалістів (лікарі загальної практики-сімейної медицини, педіатри, дерматовенерологи, акушер-гінекологи, сестри медичні та інш).

У квітні 2025 року відбулося засідання Технічної робочої групи з питань сексуального та репродуктивного здоров'я (ТРГ СРЗ) Кластеру охорони здоров'я за підтримки UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні на тему: «Доступ молоді та підлітків до послуг сексуального та репродуктивного здоров'я». На даному засіданні були обговорені питання сексуального та репродуктивного здоров'я молоді та підлітків. Спеціалісти відділу контролю якості надання медичної допомоги ДНП «НДСЛ «Охматдит» МОЗ України», взяли участь в якості експертів та поділились практичним досвідом.

В листопаді 2025 року відбулася науково-практична конференція з міжнародною участю «Актуальні питання фізіології, патології та організації медичного забезпечення дітей шкільного віку та підлітків», яка була організована ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків Національної академії медичних наук України», м. Харків. В якості доповідача в ній взяла участь Романенко Л.В.

В грудні 2025 року БФ «Здоров'я жінки та планування сім'ї» був проведений Форум з міжнародною участю «Комплексна сексуальна освіта: діалог із сучасним поколінням в умовах інклюзії та мультикультурності». Під час заходу були обговорені, спільно з освітянами, медичними і соціальними працівниками, представниками поліції, питання щодо розробки та реалізації Концепції комплексної сексуальної освіти МОН України, в рамках проекту, що впроваджується БФ «Здоров'я жінки і планування сім'ї» за підтримки Міжнародної федерації планованого батьківства (IPPF). Основну увагу приділили питанням доступності комплексної сексуальної освіти, зокрема підвищення рівня обізнаності щодо прав, безпеки, запобігання гендерно-зумовленому насильству, здорових стосунків, безпечної контрацепції та репродуктивного здоров'я, профілактики ІПСШ, ранніх вагітностей та трансформації медичних послуг для підлітків за досвідом клінік, дружніх до молоді.

Основні показники роботи КДМ за 2025 рік

Показники	2024		2025	
	абс.	%	абс.	%
Первинних:	27755	49,2	24512	50,2%
Юнаки	12578	45,3	11303	46,1%
Дівчата	15167	54,6	14776	60,3%
Повторних:	28680	50,8	24305	49,8%
Юнаки	11234	39,17	9243	38,03%
Дівчата	17446	60,8	15910	62,0%
Загальна кількість звернень	56435		48817	

З урахуванням того, що впродовж 2025 року припинили свою діяльність ще три «Клініки, дружніх до молоді» та у зв'язку з військовою агресією рф проти України, загальна кількість звернень у 2025р. складає 48817, проти 56435– в 2024 році, що менше на 13,5% ніж в попередньому році. Впродовж року найбільша кількість звернень спостерігалась до КДМ у Львівській обл. – 9772, Одеській обл. – 6339, Хмельницькій обл.– 5375, Вінницькій обл. –4749, та м. Києві – 4510.

При цьому до КДМ в моделі відділень та центрів в середньому звернулось від 2 до 3 тисяч пацієнтів. Кількість звернень до Кабінетів, які переважно працюють в сільській місцевості в структурі ЦРЛ, РЛ, ЦПМСД не повний тиждень, не повний робочий день, коливалась від 200 до 700. Не зважаючи на не велике навантаження спеціалістів Кабінетів вважаємо, що значення КДМ в моделі Кабінету, особливо в сільській місцевості важко переоцінити, оскільки від 200 до 700 підлітків та молоді, в т.ч. з числа тимчасово переміщених осіб, мають змогу отримати необхідну медико-соціальну допомогу на принципах «дружнього підходу» спеціально підготовленим персоналом. При цьому, слід звернути увагу на необхідність більш повного обліку відвідувань клієнтів КДМ до спеціалістів, які надають вказану допомогу за переадресацією.

У структурі звернень повторні - складають у 2025р.49,8%. Найбільша кількість повторних звернень у КДМ Львівської (56,3%), Сумської (65,3%), Київської –(58,7%) та м.Києві – 55,2% при передбаченому Тимчасовими стандартами показнику якості надання медичної допомоги для КДМ (50%).

Переважає кількість клієнтів зверталися до лікарів акушер-гінекологів – 35,7%, до педіатра/терапевта/лікаря ЗПСМ – 15,2%, до лікаря психіатра – 12,2%, до лікаря-дерматовенеролога – 12,7%, до лікаря психолога – 11,0%, до лікаря психіатра-12,2, до лікаря-психотерапевта – 0,4%, лікаря-сексопатолога-0,1%, інших лікарів - 8,7%.

Вікова структура відвідувачів КДМ за 2025 рік

Вік відвідувачів	2024		2025	
	абс.	%	абс.	%
14-18 років	27659	49,0	27550	53,3
Юнаки	11013	39,8	11184	40,6
Дівчата	16646	60,2	16366	59,4
18-24 років	14545	25,8	16727	32,4
Юнаки	5099	35,1	4933	29,5
Дівчата	9446	64,9	8920	53,3
Інші	14231	25,4	7376	14,3
Разом	56435		48817	

Вікова структура клієнтів КДМ у 2025р. особливо не відрізняється від такої у 2024р.: найбільшу питому вагу складають діти підліткового віку 14-18 років, як основна цільова група – 53,3% (49,0% - у 2024 р.), серед них дівчат – 59,4% (60,2% - у 2024 р.). У віковій групі після 18 років питома вага дівчат складає 53,3% (64,9% - у 2024 р.).

Вікова група з 10 до 14 років та старше 24 років складає 14,3% проти 25,4%, - в 2024р.

Розподіл відвідувачів КДМ за місцем проживання

Місце проживання	Кількість відвідувачів			
	2024		2025	
	абс.	%	абс.	%
Місто	46014	81,5	39589	81,1
Село	10407	18,4	9199	18,8
Без певного місця	14	0,025	29	0,1
Разом	56435		48817	

Серед клієнтів КДМ у 2025р. 81,1% - мешканці міста (81,5% - у 2024 р.), мешканці села – 18,8% (18,4% - у 2024 р.), що говорить про недостатню кількість діючих КДМ в сільській місцевості, без певного місця – 0,1% (0,025% - 2023 р.)

Скерованість відвідувачів

Місце проживання	Кількість відвідувачів			
	2024		2025	
	абс.	%	абс.	%
Самозвернення	36796	65,2	33107	67,8
Спеціалістами ЛПЗ	10636	18,8	8959	18,4
Спеціалістами навч. закладів	3482	6,2	2817	5,8
Спеціалістами ЦСССДМ	2087	3,7	1722	3,5
Інші	3434	6,1	2212	4,5
Разом	56435		48817	

Переважна більшість клієнтів звертається до КДМ, як і в минулому році шляхом самозвернення – 67,8%(65,2% - в 2024р.) що свідчить про достатню інформованість цільової групи про наявність та переваги медико-соціальної допомоги. Інформованості цільової групи щодо діяльності КДМ сприяють: розміщення інформації на інтернет ресурсах (сторінки КДМ у ФБ та Інстаграм), «сарафанне радіо» серед молоді методом «рівний-рівному», інформаційні зустрічі фахівців у закладах освіти з дітьми та батьками та ін. Кількість відвідувачів, які скеровувалися до КДМ спеціалістами ЛПЗ залишилось на тому ж рівні– 18,4% (18,8% - 2024р.).

Структура причин індивідуальних звернень до КДМ

Причини звернень		2024		2025	
		абс.	%	абс.	%
Всього		56435		48817	
З приводу захворювань, в т.ч.:		25827	33,1	21109	43,2
1	Репродуктивна сфера	12000	21,3	11342	53,7
1.1	Хвороби сечостатевої системи	3908	6,9	3886	34,3
1.2	Запальні захворювання придатків матки	1273	2,3	1437	12,7
1.3	Розлади менструального циклу	3683	6,5	3621	31,9
1.4	ІПСШ	1683	3	1408	12,4
1.5	Інші	1453	2,6	990	8,7
2	Розлади психіки та поведінки	7342	13	5384	25,5
2.1	В т.ч. : Через вживання алкоголю	382	0,7	832	15,5
2.2	Через вживання наркотичних та інших психотропних речовин	170	0,3	285	5,3
2.3	Інші	6790	12	4267	79,3
3	Захворювання шкіри	3735	6,6	2816	13,3
4	Інші хвороби	2750	4,9	1567	7,4
З приводу консультувань, в т.ч.:		41294	73	46074	94
1	З методів контрацепції	11252	19,9	10441	21,4
2	З профілактики ВІЛ/СНІДу	11269	20	13207	27,1
3	З приводу вагітності	1076	1,9	1211	2,5
4	З проблем загального психічного здоров'я	11755	20,8	12013	24,6
5	З проблем сексуальних відносин в підлітковому віці	3457	6,1	4892	10
6	З правових питань	171	0,3	409	0,8
7	З інших питань	2314	4,1	3901	8
З приводу психологічної допомоги, в т.ч.:		6182	11	9233	18,9

1.1	Кризові звернення з приводу взаємовідносин з батьками, однолітками, сексуальним партнером, сексуального насилля, інше	3637	58,8	2552	27,6
1.2	Інші	2545	41,2	2011	21,8
Звернення по «Телефону довіри»		2243		1579	

В структурі звернень:

- з приводу захворювань – 43,2%;
- з приводу психологічної допомоги – 25,5%.
- індивідуальним консультуванням охоплено 94% клієнтів.

Оскільки профілактичний напрямок є основним в роботі КДМ, індивідуальним консультуванням охоплено 46074 - 94% клієнтів, з них 27,1% консультування з профілактики ВІЛ-інфекції, чому сприяє і впровадження проведення добровільного та тестування на ВІЛ-інфекцію (ДКТ) в умовах КДМ.). На другому місці – консультування з проблем загального психічного здоров'я (24,6%). На третьому місці – з питань репродуктивного здоров'я (консультування з методів контрацепції -21,4% та з проблем сексуальних відносин в підлітковому віці - 10,0%).

З приводу захворювань у 2025р. звертались до КДМ 43,2% клієнтів, проти 33,1% в 2024 році. Основними причинами звернень були: проблеми у репродуктивній сфері (53,7%), на другому місці – розлади психіки та поведінки (25,5%), на третьому - захворювання шкіри (13,3%).

До психологів звернулось у 2025р. 18,9% клієнтів, проти 11% - в 2024р.

Послугами «Телефону довіри» у 2025р. скористалися 1579 клієнтів КДМ, проти 2243 - в 2024 році.

Робота КДМ з питань консультування та тестування на ВІЛ-інфекцію (КіТ)

З метою профілактики ВІЛ/СНІДу та розширення доступу до добровільного консультування і тестування на ВІЛ серед підлітків та молоді, ДКТ запроваджено в діяльність «Клінік, дружніх до молоді» (відповідно до вимог Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу»).

Консультування і тестування на ВІЛ в умовах КДМ України

Рік	Кількість осіб охоплених передтестовим консультуванням			Проведено тестування на ВІЛ						Виявлено позитивних результатів	
				за допомогою швидких тестів		методом ІФА		Всього			
	Разом	в т.ч.		До 18р.	Старші 18р.	До 18р.	Старші 18р.	До 18р.	Старші 18р.	До 18р.	Старші 18р.
До 18р.		Старші 18р.									
2025	7884	4316	3568	2218	2101	592	1200	2810	3301	0	92-2,8%
2024	6363	3044	3319	2110	1961	487	1044	2597	3005	3-0,116%	1-0,033%

Мотивація до проходження тестування на ВІЛ є важливою складовою різних форм інформаційно-освітньої роботи, яка в т.ч. здійснюється і співробітниками КДМ України з наданням інформації про найближчу установу, де підліток може безкоштовно й анонімно пройти тестування на ВІЛ, в т.ч. і безпосередньо в КДМ.

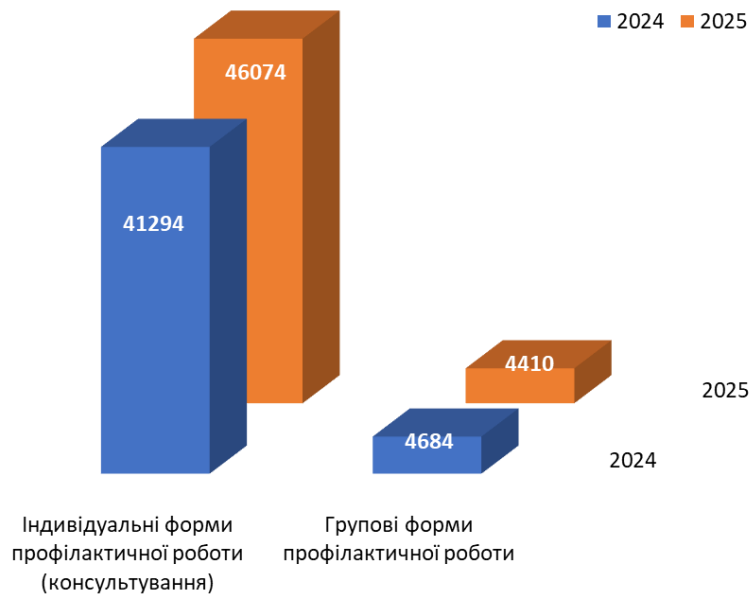
Впродовж 2025 року кількість клієнтів, яким було проведено ДКТ в умовах «Клінік, дружніх до молоді» України складає 7884 осіб, проти 6363 осіб в 2024р.

Інформаційно-освітня робота

Профілактично-просвітницька робота в КДМ – це один з основних напрямків діяльності.

У практику «Клінік, дружніх до молоді», запроваджені диференційовані за віком освітні програми та різноманітні форми і методи профілактичної роботи найбільш ефективними з яких є інтерактивні, а серед методів – «рівний–рівному».

Індивідуальними формами профілактичної роботи (консультування) в 2025р. охоплено 94% клієнтів, проти 73% в 2024р. Серед групових форм інформаційно-освітньої роботи переважають інтерактивні методи, зокрема бесіди. Інформаційно-освітня робота здійснювалась, як в офлайн так і в онлайн режимі.

«Клініки, дружні до молоді» активно співпрацюють з навчальними закладами регіонів. Впродовж року відбулись тематичні зустрічі фахівців КДМ зі старшокласниками та батьками у навчальних закладах, в т.ч. і в форматі відео - конференцій.

- На сьогоднішній день, практика проведення онлайн зустрічей та консультацій різноманітного формату набуває все більшої популярності. В соціальних мережах на сторінках окремих закладів, «Клінік, дружніх до молоді» розміщуються інформаційні матеріали, онлайн-записи проведення занять, які користуються широким попитом серед підписників.

У зв'язку з карантинними заходами та в умовах повномасштабного вторгнення рф в профілактичних напрямках роботи були задіяні он-лайн

комунікації, зокрема чати в месенджерах, оголошення та повідомлення в групах Facebook, на сторінках КДМ, департаментів охорони здоров'я в Facebook та Instagram...

Внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави діти та підлітки стають жертвами війни оскільки є найуразливішою верствою населення. Оскільки кількість постраждалих дітей зростає фахівці "Клінік, дружніх до молоді", які працюють з дітьми війни, прагнуть знайти нові способи допомогти їм. Визнано, що рання допомога дітям у тому, як впоратися зі стресом від війни та жити як біженець, може бути корисною і дозволить запобігти розвитку проблем надалі.

Профілактична допомога різного напрямку, зокрема психологічна допомога підліткам та молоді під час війни допомагає отримати внутрішні ресурси для подолання негативних емоцій та переживань викликаних війною, мати можливість отримати медико- психологічну допомогу в Клініці, отримати інформацію про поведінкові ризики, які можливі в молодіжному середовищі та приєднатися до команди волонтерів...

Підвищення знань про сексуальне та ґендерно зумовлене насильство серед підлітків і молоді дають їм змогу будувати гармонійні взаємини з оточуючими та запобігати проявам насильства.

Молодь усе більше часу проводить у онлайн-просторі, особливо якщо їхнє навчання відбувається у дистанційному форматі, тому спеціалісти КДМ поширюють інформацію щодо базових правил кібербезпеки, а саме:

- ◆ уникати поширення особистої інформації;
- ◆ усвідомлювати, що те, що потрапляє в Інтернет - назавжди лишається там;
- ◆ не ділитись особистими пароллями з друзями або незнайомцями;
- ◆ додавати у друзі лише тих, кого знають особисто у реальному житті;
- ◆ при бажанні реально зустрітись з людьми з віртуальності – інформувати про це близьких, перевіряти усю інформацію;
- ◆ вміти натискати кнопки «заблокувати» або «поскаржитись» при зіткненні з неприйнятним контентом.

В разі ситуації насильства та небезпеки в інтернет середовищі стосовно дітей та молоді, для клієнтів КДМ доступною є інформація щодо можливості звернення за консультацією та отримання її Безкоштовно. Анонімно. Конфіденційно 24/7:

- на Національну гарячу лінію для дітей та молоді: ☎ 0 800 500 225;
- : @CHL116111;
- : @childhotline_ua;
- : childhotline.ukraine.

Також фахівці КДМ інформують молодь про інформаційний сайт #SUPPORT_ME, за допомогою якого підлітки та молодь мають можливість отримати важливу інформацію та відповіді на багато запитань стосовно здоров'я, зокрема психічного та репродуктивного.

Практично всі «Клініки, дружні до молоді» використовують в своїй роботі інтернет-ресурси. Серед кращих КДМ, які створили інтернет-сайти, сторінки в соц. мережах та використовують їх в т.ч. і для забезпечення більш широкого доступу клієнтів до послуг КДМ (електронний запис на прийом до спеціалістів та інш.) слід відмітити наступні:

- КДМ м. Шостка Сумської області:
https://www.facebook.com/groups/235705546971431/?locale=uk_UA
- КДМ м. Суми:
https://www.facebook.com/groups/kdm.sumy/?locale=uk_UA
- КДМ м. Івано-Франківськ:
<https://www.facebook.com/groups/kdm.if>
- Клініка психічного здоров'я дітей, підлітків та молоді КНП Львівської обласної ради «Західноукраїнський спеціалізований дитячий медичний центр»:
https://www.facebook.com/p/%D0%9A%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%8F-%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D1%82%D0%B0-%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96-100063807948215/?locale=uk_UA
<https://www.zusdmc.lviv.ua/zusdmc/klinichni-pidrozdil/klinika-psyhichnogo-zdorovja-ditej-pidlitkiv-ta-molodi.html>
- КДМ м. Одеса:
<https://www.facebook.com/groups/661284783998438>

Попри те, що деякі КДМ тимчасово призупинили свою роботу (зона бойових дій, тимчасово окуповані території) фахівці цих КДМ продовжують реагувати на звернення клієнтів у будь-яких доступних месенджерах (особисті моб.телефон («сарафанне радіо»), вайбер, телеграм, ватсап, інстаграм, фейсбук), надають консультативну допомогу, як з медичних так, особливо, і з психологічних питань. Часто спеціалісти КДМ отримують вдячні відгуки за надану допомогу, пораду, підтримку.

Співробітники «Клінік, дружніх до молоді» та тренери залучені до надання онлайн - консультацій підліткам та молоді на онлайн платформі «Центр знань» з профілактики ВІЛ Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка та порталу SupportME Міжнародного благодійного фонду «Українська Фундація Громадського Здоров'я», які створені за підтримки Дитячого фонду ООН «ЮНІСЕФ», «гаряча лінія» БФ «Здоров'я жінки та планування сім'ї».

Діяльність КДМ здійснюється за активного **соціального партнерства** з працівниками центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та громадськими організаціями. Взаємодія забезпечується на підставі укладених угод про співпрацю. Серед партнерів «Клінік, дружніх до молоді» Одеський благодійний фонд «Дорога додому», Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» та інші.

Участь молоді в діяльності КДМ

Для більш ефективної роботи КДМ до різних видів діяльності КДМ (планування роботи, надання послуг, оцінка якості послуг, інш.) залучаються добровільні помічники (волонтери) переважно з числа учнівської та студентської молоді. У 2025 році залучено до роботи в КДМ 258 волонтерів. Найбільша кількість волонтерів залучена в роботі КДМ Дніпропетровської, Львівської, Сумської областей.

Організаційно-методичне забезпечення та моніторинг впровадження заходів спільних проєктів МОЗ та ЮНІСЕФ, ВООЗ, Фонду народонаселення ООН, що направлені на покращення здоров'я дітей та матерів здійснює відділ контролю якості надання медичної допомоги Департаменту з організаційно-методичної роботи та контролю якості надання медичної допомоги ДНП «НДСЛ «Охматдит» МОЗ України».

На місцях координують впровадження заходів щодо розвитку медичної допомоги підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу», діяльності «Клінік, дружніх до молоді» Регіональні організаційно-методичні моніторингові центри, які створені відповідно до наказу МОЗ України від 28.10.2011 № 715. Серед кращих є Регіональні Центри Одеської, Львівської областей.

ВИСНОВКИ

Розвиток медичних служб, дружніх до молоді: «Клініка, дружня до молоді» в Україні було розпочато в 1997 році в рамках співробітництва Дитячого Фонду ООН/ЮНІСЕФ в Україні з Урядом України у відповідності статті 24 «Конвенції ООН про права дитини», «Європейської стратегії охорони здоров'я дітей та підлітків, 2015-2020», рекомендацій ВООЗ та ЮНІСЕФ (Adolescent Friendly Health Services, Making it Happen, Женева, 2002), наказів МОЗ України від 02.06.2009 №№ 382, 383).

КДМ надають комплексну медико-соціальну допомогу підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу». Основними принципами цього підходу є добровільність, доброзичливість та доступність послуг, не осудливий підхід.

Впродовж 2022-2025рр, в умовах військової агресії рф, 16 КДМ припинили або тимчасово призупинили свою діяльність. На сьогодні не працює жодна КДМ в Кіровоградській, Волинській, Чернігівській, Рівненській, Житомирській, Луганській, Запорізькій та Полтавській областях.

Налагоджена і продовжується підготовка спеціалістів КДМ, первинної ланки та лікарів інших спеціальностей, які надають медичну допомогу підліткам з питань надання медичної допомоги підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу», з питань добровільного консультування та тестування на ВІЛ на циклах тематичного удосконалення, в т.ч. дистанційних. Внесені зміни до Програм тематичного удосконалення, ПАЦ, семінарських занять спеціалістів за тематикою: «Принципи «дружнього підходу» при наданні медичної допомоги підліткам та молоді». Так, кафедрою педіатрії №3 та неонатології Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Харківського національного медичного університету (ННІ ПО ХНМУ) проводяться наступні цикли тематичного удосконалення: «Фізіологія та патологія підліткового віку», «Амбулаторна та стаціонарна допомога дітям підліткового віку із соматичною патологією», «Сучасні стратегії медичної допомоги школярам», «Медико-соціальний супровід дітей підліткового віку», «Проблеми репродуктивного здоров'я підлітків».

З урахуванням того, що впродовж 2025 року припинили свою діяльність ще 3 «Клініки, дружніх до молоді» та у зв'язку з військовою агресією рф проти України, загальна кількість звернень у 2025р. складає 48817, проти 56435 – в 2024 році, що менше на 13,5% ніж в попередньому році. Впродовж року найбільша кількість звернень спостерігалась до КДМ у Львівській обл. – 9772, Одеській обл. – 6339, Хмельницькій обл. – 5375, Вінницькій обл. – 4749 та м. Києві – 4510.

Кількість звернень до Кабінетів, які переважно працюють в сільській місцевості в структурі ЦРЛ, РЛ, ЦПМСД не повний тиждень, не повний робочий день, коливалась від 200 до 700. Попри невелике навантаження спеціалістів КДМ в моделі Кабінету, їх значення, особливо в сільській місцевості, неможливо недооцінювати, оскільки від 200 до 700 підлітків та молоді, в т.ч. з числа тимчасово переміщених осіб, мають змогу отримати необхідну медико-соціальну допомогу на принципах «дружнього підходу» спеціально підготовленим персоналом. При цьому, слід звернути увагу на необхідність більш повного обліку відвідувань клієнтів КДМ до спеціалістів, які надають вказану допомогу за переадресацією.

У структурі звернень повторні - складають у 2025р. 49,8%. Найбільша кількість повторних звернень у КДМ Львівської (56,3%), Сумської (65,3%), Київської – (58,7%) та м. Києві – 55,2% при передбаченому Тимчасовими стандартами показнику якості надання медичної допомоги для КДМ (50%).

Оскільки профілактичний напрямок є основним в роботі КДМ, індивідуальним консультуванням охоплено 46074 - 94% клієнтів, з них 27,1% консультування з профілактики ВІЛ-інфекції, чому сприяє і впровадження проведення добровільного та тестування на ВІЛ-інфекцію (ДКТ) в умовах КДМ. На другому місці – консультування з проблем загального психічного здоров'я (24,6%). На третьому місці – з питань репродуктивного здоров'я (консультування з методів контрацепції - 21,4% та з проблем сексуальних відносин в підлітковому віці - 10,0%).

З приводу захворювань у 2025р. звертались до КДМ 43,2% клієнтів, проти

33,1% в 2024 році. Основними причинами звернень були: проблеми у репродуктивній сфері (53,7%), на другому місці – розлади психіки та поведінки (25,5%), на третьому - захворювання шкіри (13,3%).

До психологів звернулось у 2025р. 18,9% клієнтів, проти 11% - в 2024р.

Послугами «Телефону довіри» у 2025р. скористалися 1579 клієнтів КДМ, проти 2243 - в 2024 році.

КДМ співпрацюють з іншими закладами охорони здоров'я, ЦСССДМ, громадськими і міжнародними організаціями, які опікуються питаннями надання допомоги підліткам та молоді, в тому числі групам ризику щодо ВІЛ-інфікування.

Впровадження системи оцінки/переоцінки центрів, відділень, кабінетів медико-соціальної допомоги підліткам та молоді на відповідність статусу КДМ показало, що саме дотримання стандартів є шляхом дотримання якості медичної допомоги підліткам та молоді. Проте, у зв'язку з військовою агресією РФ проти України в 2020-2025 роках дана робота була тимчасово призупинена. Важливим є поновлення даної роботи в 2026 році.

Продовжувалась робота з добровільного консультування та тестування підлітків та молоді на ВІЛ в умовах КДМ. Впродовж 2025 року кількість клієнтів, яким було проведено ДКТ в умовах «Клінік, дружніх до молоді» України складає 7884 осіб, проти 6363 осіб в 2024р.

Профілактично-просвітницька робота в КДМ – це один з основних напрямків діяльності. У практику «Клінік, дружніх до молоді», запроваджені диференційовані за віком освітні програми та різноманітні форми і методи профілактичної роботи найбільш ефективними з яких є інтерактивні, а серед методів – «рівний–рівному». В умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави, в профілактичних напрямках роботи були широко задіяні он-лайн комунікації, зокрема чати в месенджерах, оголошення та повідомлення в групах Facebook, на сторінках КДМ, департаментів охорони здоров'я в Facebook та Instagram... Активно працюють КДМ в м.Шостка, м.Суми, м.Івано-Франківськ, м.Одеса та Клініка психічного здоров'я дітей, підлітків та молоді КНП Львівської обласної ради «Західноукраїнський спеціалізований дитячий медичний центр».

Спеціалісти «Клінік, дружніх до молоді» залучені до надання онлайн - консультацій підліткам та молоді на онлайн - платформі:

- «Центру знань» Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка;
- БФ «Здоров'я жінки і планування сім'ї»;
- порталу SupportME Міжнародного благодійного фонду «Українська Фундація Громадського Здоров'я».

Для більш ефективної роботи КДМ до різних видів діяльності КДМ (планування роботи, надання послуг, оцінка якості послуг, інш.) залучаються добровільні помічники (волонтери) переважно з числа учнівської та студентської молоді.

Здійснюються заходи щодо інтеграції медичних послуг підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу» в роботу спеціалістів первинної ланки системи охорони здоров'я. Так, з ініціативи МОНРЦ в 2025 році здійснені наступні заходи:

- Проведено, за підтримки БФ «Здоров'я жінки та планування сім'ї» 4 онлайн семінари- тренінги «Дружній підхід в наданні медичних послуг з сексуального та репродуктивного здоров'я підліткам та молоді» для медичних працівників України, які надають допомогу підліткам та молоді. Охоплено навчанням 450 спеціалістів.

З метою подальшого впровадження та розвитку «дружніх до молоді» медико-соціальних послуг дітям, підліткам та молоді в Україні в 2026 році необхідно:

1. Продовжити роботу щодо інтеграції медичних послуг підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу» в діяльність закладів охорони здоров'я, передусім - первинної ланки, медичних працівників навчальних закладів I-II ступеню, загальноосвітніх шкіл.
2. Забезпечити подальше впровадження добровільного консультування та тестування на ВІЛ-інфекцію (ДКТ) в умовах КДМ.
3. Продовжити впровадження в діяльність закладів охорони здоров'я України, в т.ч. в діяльність «Клінік, дружніх до молоді» «дружнього підходу до постраждалого», питань профілактики та реагування на гендернообумовлене насильство, булінг у школі, суїцидальну поведінку серед підлітків та молоді.
4. Забезпечити надання комплексної медичної допомоги, налагодження тісної взаємодії з різноманітними службами з метою адресного перенаправлення підлітків та молоді;
5. В діючих функціях «Клінік, дружніх до молоді» посилити наступні:
 - проведення профілактичної роботи серед підлітків та молоді направленої на пропаганду здорового способу життя, на збереження психічного здоров'я;
 - індивідуальну роботу з підлітками з питань психічного здоров'я, профілактики суїцидальних і депресивних розладів з використанням різних видів консультування, в тому числі мотиваційного, за принципом «рівний рівному»;
 - організація і проведення онлайн – консультування ;
 - популяризація послуг, орієнтованих на підлітків. Ведення сайту КДМ – можливо одного на область з дублюванням інформації в найбільш популярні в області сайти та групи. Ведення кожною КДМ сторінки в соціальних мережах, найбільш популярних серед підлітків з постійним удосконаленням інформації.
 - Участь підлітків та молоді для кращого прийняття рішень щодо послуг, орієнтованих на підлітків.
6. Забезпечити проведення навчання в т.ч. в онлайн-режимі (вебінари, семінари-тренінги, цикли ТУ) спеціалістів, які працюють з підлітками та молоддю, в т.ч. первинної ланки (лікарі загальної практики сімейної медицини, медичні сестри), з питань надання медичної допомоги підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу», що включають питання психічного здоров'я, профілактики ВІЛ-інфекції, ІПСШ, проведення процедури ДКТ, репродуктивного здоров'я, гендернообумовленого насильства та ін., із застосуванням виїзних та дистанційних форм навчання.
7. Поновити проведення переоцінок діючих Центрів/відділень/кабінетів медичної допомоги підліткам та молоді на відповідність статусу «Клініка, дружня до молоді», які були тимчасово призупинені в 2020-2025 рр., у зв'язку з карантинними обмеженнями та військовою агресією РФ проти України (наказ МОЗ №382 від 02.06.2009 «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді»).

Використана література:

- Стратегія ЮНЕЙДС: Цілі сталого розвитку. URL: <https://unaids.org.ua/ua/about-unaids/strategiya-stalogo-rozvitku>
- Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» (зі змінами);
- Закон України від 12.01.2023 №2869-IX «Про внесення змін до Закону України "Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ" щодо застосування сучасних підходів до профілактики, тестування і лікування ВІЛ-інфекції відповідно до керівних документів Всесвітньої організації охорони здоров'я;
- Закон України від 15.01.2025 № 4223-IX «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні»;
- Розпорядження КМУ від 27 грудня 2017 р. № 1018-р «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року»
- Наказ МОЗ №382 від 02.06.2009 «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді»
- Наказ МОЗ №383 від 02.06.2009 «Про удосконалення організації надання медичної допомоги підліткам та молоді»
- Посібник Надання медико-соціальних послуг дітям та молоді на основі дружнього підходу, Київ, 2008;
- Всеукраїнське дослідження 2018 року: «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» (HBSC) (Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка);
- Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні : Поширення і тенденції в Україні За результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту– ESPAD-»/ О.М.Балакірева Д.М.Павлова, та інш. 2019;
- Думки, оцінки та уподобання підлітків щодо консультування і тестування на ВІЛ / Аналітичний звіт за результатами третьої хвилі онлайн-опитування. О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, К. М. Нагорняк, «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», 2017;
- Аналітичний звіт за результатом опитування українських підлітків у 2022/2023 роках «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» в межах міжнародного проекту ВООЗ “Health behaviour schoolage children” (HBSC) Т. Бондар, О. Ганюков, А. Зінченко, О. Левцун, О. Евтович, Д. Павлова, С. Шевченко «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», Київ 2024
- Онлайн-платформа «Центр Знань»: <http://knowledge.org.ua/>
- портал SupportME Міжнародного благодійного фонду «Українська Фундація Громадського Здоров'я» <http://supportme.org.ua/main>